

Nữ Tỳ Ng Bùi th Xuân

Tác Giả: Lãng Nhân / Háng sác quáe mình
Thứ Sáu, 04 Tháng 6 Năm 2010 22:02

Bà quáe thán Xuân Hoà, xá Bình Phú, quán Bình Khê, tánh Bình Đánh, Trung Viát, bà bám sinh thông tuá và sác vóc hán ngá i,

thêm cá chá đoan trang, nán đác chung quanh kính ná. Thuá nhá theo đái nghián bút, lán lên ham táp binh đao và nhát là hác điáu khián voi trán.

Ngoài hai má i, kát duyên cùng táng Trán Quang Diáu cáa nhà Tây Sán, chiêu má ngá i làng cùng theo giúp cháng, lái láp riêng mát đán ná binh tinh nhuá nác lòng theo vì phác tái thao lác và cám mán đác tính cao quý cáa bà: không bao giá ra lánh giát nháng ngá i đái pháng đã bá bát.

Nội Tình Bùi Thu Xuân

Tác Giả: Lăng Nhân / Háng sác quê mình
Thứ Sáu, 04 Tháng 6 Năm 2010 22:02

Trung thành với anh hùng vua Quang Trung sớm bằng, hai vợ chồng đem hết lòng dũng cảm phò tá vua con Cảnh Thịnh trong lúc triều Tây Sơn suy yếu vì triều đình tranh giành lẫn nhau, chia bè kéo cánh, nguy hiểm cho thế thế.

Bấy giờ, nước ta chia làm hai phần: một phần là Khánh Hòa miền nam Trung Việt ra Bắc đến Quy Nhơn triều Tây Sơn.

Thì Khánh Hòa vào miền Nam do Nguyễn Ánh cai quản.

Thì Khánh Hòa thì Quy Nhơn, vua Quang Trung dành quy định cho con Nguyễn Nhạc là Nguyễn Bào chủ chính.

Không ngờ Bào mắc mưu Ánh, đưa hàng. Vua Cảnh Thịnh cho Vũ Văn Dũng cùng Trần Quang Diệu đem đội quân vào đánh Quy Nhơn, vây hãm hai mặt bờ và biển: hai tướng giỏi thành, Ngô Tông Châu uống thuốc độc chết, Võ Tánh nhảy vào đống lửa tự thiêu.

Thế lúc đội quân Tây Sơn bỏ Quy Nhơn thì nhân có gió mùa đông bắc, Ánh cho một đội quân ra tiếp kích Phú Xuân. Phò mã Nguyễn Văn Trứ đóng quân ở núi Linh Thái không ngăn nổi quân Ánh do Lê Văn Duyệt tổ chức huy động binh chiếm cả Thuận. Vua Cảnh Thịnh đích thân đem binh ra kháng chiến, nhưng không nổi, phải chạy ra Nghệ An. Phú Xuân vào tay Ánh.

Đông ở Nghệ An, vua Cảnh Thịnh cũng em là Nguyễn Quang Thùy cùng bà Bùi Thu Xuân tiến quân vào Quy Nhơn Bình định lui binh Ánh. Hai tướng liên tiếp uy hiếp lũy Trấn Ninh và Đâu mâu, song không thắng được ngay. Vua Cảnh Thịnh nóng ruột, muốn lui quân. Bà Bùi Thu Xuân xin tiếp tục chỉ huy cuộc chiến. Có ngày bà thúc quân đánh phá lũy Trấn Ninh sáng đến hoàng hôn khi quân Ánh nao núng.

Rời rạc yếu đuối do một thì tướng Tây Sơn làm phần, nên trên Sông Gianh thua, kéo theo sự đưa hàng cả một tướng khác ở lũy Đong Hối, khi bà Bùi Thu Xuân phải chia quân cứu giúp hai nơi, thành ra thế quân cả bà ở Trấn Ninh suy giảm. Thấy quân Ánh sắp đổ bèn sông Gianh, Nguyễn Quang Thùy hoảng sợ rút binh, lui rồi bà Xuân mới biết. Bấy giờ bà đã tràn vào lũy Trấn Ninh, trấn giữ ở các lũy khác.

Nhà Thông Ngữ Bùi Thị Xuân

Tác Giả: Lăng Nhân / Háng sác quê mình
Thứ Sáu, 04 Tháng 6 Năm 2010 22:02

Nháng sá thoái chí cáa Thùy làm tinh thán binh sĩ sa sút, xin buông khí giái, hòa nhau cháy tán loạn. Các cháng đã, bà Xuân phái cùng mát sá quân trung kiên cháy vá Nghá An.

Ở đây ít lâu bà gặp pái cháng, Thái phó Trần Quang Diệu tuy chiám đá cá Qui Nhơn song không cháng đá cá quân đách tá hai phía, Bác không cháng đá cá đách tá Phú Yên đánh ra và Nam tá Quáng Nam áp vào Phái háp vái Vũ Văn Dũng đá xuyên sán qua Lào vá Nghá.

Rái Nghá thát thá, vá cháng cùng con gái cháy ra huyán Háng Sơn, sau tái huyán Thanh Chương thuác mián núi tánh Thanh Hóa. Quân Ánh báa vây nhiáu lán không hiáu quá vì không đách lái đàn voi trán cáa bà Bùi Thị Xuân.

Sau Ánh cho láa mát sá ngá i giáo hát cái trang thành dân quê tháng ngày đem cám xôi hoa quả tiáp tá và tá lòng mán phác trung thành. Mái đáu vá chàng ngá vác, dán dán không đá ý đá phòng đán nái mác máu, bá bát. Ánh muán dá vá hàng nháng Trần Quang Diệu u trá lái:

- Tôi trung không thá hai chá.

Thá là Trần Quang Diệu bá chém ngang láng. Bà Bùi Thị Xuân cùng con gái 15 tuái bá voi giáy.

Giáo sĩ De la Bissachère mác kích vá hành hình dã man này, đã ká lái trong cuán ký sá "Relation sur le Tonkin et la Cochinchine" (táng thuát vá Bác Ká và Nam Ká) xuát bán năm 1807:

"Bùi Thị Xuân không đái sác, tián đán trác con voi nhá chác tác nó. Máy võ quan ra lánh bát bà quá xuáng. Bà cá thán nhiên tián bác. Voi lái lái. Lính cám dáo thác vào đái voi, con vát đáu xông lên giáng vái quáp láy bà, tung lên trái. Bùi Thị Xuân tát thá rái chúng láy dao cát láy tim gan và thát á cánh tay, chia nhau ăn sáng, ý cháng muán đá cá đáng mánh nhá bà..."

Đái sau có thá ca ngái và kính phác vá ná anh hùng:

Nội Dung Bài thơ Xuân

Tác Giả: Lãng Nhân / Háng sác quáe mình
Thứ Sáu, 04 Tháng 6 Năm 2010 22:02

Xáa nay khán yám vát máy râu
Bái thá phu nhán đáng bác đáu
Chám táng, chát cá, khoe kiám sác
Váo thán, ra quá, tá máu sáu
Quáen nháa, ná nác đám toán trác
Vái nác, thù nháa đá tánh sau
Tái đác nghán thu cán nác tiáng
Non Côn cháy ngác bái vái đáu? (1)

(khuyát danh)

Chú thích:

1. Non Côn cháy ngác: Kinh Thá - Dán chinh – “háa viám Côn cáng, ngác thách câu phán”.
Láa bác cháy núi Côn, ngác vái đá cùng bá cháy.

Sái Trám tiên sinh đái Táng giái thách: Tám chá trên chính là chá trách chính sá tàn báo, không phân biát ká tát ngáng iáu, đám giát hát, váy thì cán khác liát hán cá láa cháy thiáu rái hát, không phân biát ngác vái đá náa. "Non Côn cháy ngác" thi nhán dùng bán chá này có ý nói trong lúc Tây Sán suy yáu, chúa Nguyán tháa cá đáy lên nháng chính sách quá tàn báo, trang liát ná nhá bà Bái Thá Xuân mà đám phán thát là không biát phân biát đáu là đá đáu là ngác... (Tá Chi chú)